

FEKETE ÁRPAD

A Sófalvi Illyés Lajos Általános Iskola története

III.

Kulcsszavak: *S. Illyés Lajos iskola; oktatáspolitikai; 1-es számú általános iskola, 1-10 osztályos iskola*

A *Sóvidék Kulturális Folyóirat* III. évfolyama első számában (2011. május) a 2006. június 15-én a Sófalvi Illyés Lajos nevét felvevő általános iskola elődjéről, az 1956-ban létesített fürdőtelepi, először I-IV. osztályos elemi, majd I-VIII. osztályos általános iskola történetéről közöltem hat oldal terjedelmű írást, majd a fenti folyóirat második számában az új iskola, 1970-71-es években történt felépítéséről, az oktató nevelő intézmény berendezéséről, környezetének rendbetételéről s az épület és mellékhelyiségeinek későbbi, ésszerűen történt átalakításairól, kibővítéséről publikáltam hét oldalas tanulmányt. E folyóirat hasábjain soraim folytatásában az iskolában megvalósult legfontosabb értékről, az oktató-nevelő tevékenységről, az 55 év sikereiről, eredményiről igyekszem összefoglalót adni, persze nem a teljesség igényével.

Az 55 év minden szeptemberének közepén megszólaló csengő hangja komoly, magasztos munkára hívja az iskolánk létszámban állandóan gyarapodó népes közösségét. Úgy a tantestület, mint a kisegítő személyzet minden feltételt megteremtett a tanulónak ahhoz, hogy „...*bátran ostromolhassák a tudomány csakis szorgalommal bevehető várát*”¹. Az adatok pontosságának hitelességéért az olvasó követheti a végjegyzeteket, melyek az eredeti dokumentumokban az iskola irattárában mind megtalálhatóak, közülük a legfontosabbakat, a mindenkori osztálynaplókat is felhasználtam, melyeket minden évről vonatkozóan átnéztem, akárcsak az anyakönyveket, átanulmányoztam az 55 éves oktatástörténet összes naplóit és a 16 kötetnyi anyakönyvet.² Az új iskolaépület felavatásakor az igazgató tanévmegnyitó beszéde így hangzott: „*Szélvészkként elrepültek a vakáció gondtalan napjai. Ezer meg ezer csengő különböző hangja az új iskolai év kezdetét hirdeti. Négy millió egyenruhás gyermeket szólít ma magához, hogy a nyáron átalvó tantermeiket újra tanévi szolgálatra jelentkeztesse, hogy a kimeszelt falak közt az élő tudomány vára újból élettel telhessen meg. Szeptember 15-én új tanévet kezdünk, abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy új iskola kapuit nyithattuk meg az 1971-72-es tan-*

évben. Beindult a munka egyik legszebb tevékenégi ága a tanulás-tanítás³³ - hangzottak el az iskolaigazgató tanévnyitói beszédnek szavai. Az 1971-72-es tanévet tehát új iskolaépületbe kezdtük.

A fürdőtelepi VIII osztályos általános iskola eddigi 11 tanerőből álló tantestülete alkotta továbbra is, a most már új épületbe költözött és új nevet, a X osztályos általános iskola elnevezést felvevő intézmény alaptanerőit. Névsoruk a következő: Bíró Pál, Demeter Piroska, Fekete Árpád, Fekete Edit, Koszta Márton Berta, Lengyel Katalin, Lukács Irén, Nemes Aranka, Nemes Sándor, Parajdi Katalin és Simon Éva.⁴ Az élők és elhunytak emlékét sajnálnám ha csak e sorok örökítenék meg.

A kötelező tíz osztályos általános oktatásra való áttéréssel, az osztályok számának növekedésével és az új szaktantárgyak bevezetésével már az iskola történetének első évében, vagy áthelyezett, vagy betanító-óraadó tanárokkal - Csiszér Árpád, Klózer Attila, Kovács Erzsébet, Kupás János, Lánckzor József, Márton Katalin, Mester Erzsébet, Péter János, Sente Teréz és Török Klára Antónia - 21-re növekedett a tanerők száma.⁵ A régi Alsótelepen a Főút 196/B szám alatt levő új iskolaépületben X osztályra bővült intézmény. Első évben így alakultak az osztálylétszámok: I. - 25, II. - 21, III. - 25, IV. - 28, V. - 24, VI. - 24, VII. - 22, VIII. - 23, IX. - 44, X. - 20. Az adatok összesítéséből arra következtethetünk, hogy a fürdőtelepi 8 osztályos általános iskola tanulóinak számához viszonyítva a létszám 176-ról 256-ra nőtt, tehát 80 tanulóval gyarapodott a tanulók összlétszáma.⁶ Az osztályokat 8 tanterembe helyeztük el. A régi iskola épületét a Sándor János villát, először rövid időre a fürdővállalat, majd a marosvásárhelyi Építészeti Tröszt szovátai részlege, később a városi Néptanács, a mai polgármesteri hivatal vette át és feljavította, végül visszakapták az eredeti tulajdonos leszármazottai. Az iskola vezetősége javasolta az akkori tanfelügyelő Titea Ioannak, majd Ștefan Bențanának, hogy az épületet a Maros megyei tanerők továbbképző és nyaraló központjaként kellene megtartani. Az ötletet jónak tartották, de ehhez azonban a párt és felsőbb állami szervek támogatására lett volna szükség, ők azonban nem bólintottak rá a javaslatra.

Az 1960-70-es években épült típusiskolákban kötelező volt egy laboratórium és egy tanműhely léte. A tornatermek hiányoztak az épületrendszer szerkezetéből. Úgy a laboratóriumok, akárcsak a tanműhelyek létezése a pártfőtítkárfelfogását szolgálták igazolni az akkori „társadalmi követelmények igénye” bizonyítására. Az előző mondatok alátámasztását, igazolását szolgáló idézet azonban ma is elgondolkasztó: „A fiataloknak meg kell érteniük-mondja Nicolae Ceaușescu elvtárs a Román Kommunista Párt főtítkárára, hogy dolgozniuk kell, hozzá kell szokniuk a gyakorlati munkához, hogy amikor befejezik az iskolát, ne olyan emberek legyenek, akik mindenfélét tanultak, de még egy tűt sem tudnak a kezükben tartani.”⁷

Iskolánkban, ebben a tanévben vezették be az I-IV osztályban is a román nyelv szaktanár általi oktatását. Ezt a munkát Sente Teréz nagy hozzáértéssel végezte. Ennek is köszönhetően iskolánk tanulói a felsőbb osztályokban hamarabb meg-

tanulhatták, vidékünk tanulóihoz viszonyítva az átlagosnál jobban ismerték a román nyelvet, mint más székely falvakban lakó tanulók. Tanulóink úgy a felvételi vizsgákon, mint a tantárgyversenyeken bárhol eredményesek voltak. Az új iskolaépületbe költözés első tanévében az I-VIII. osztályos tanulókból egy kivétellel mindenki átmenő osztályzatot nyert. Érdekes kimutatást találtam a nyolcadik osztály naplójában. Az osztályfőnök, Fekete Edit statisztikai adatai a 23 tanuló továbbtanulását, jövőjét ismertette a következőképpen: 7 tanuló szakiskolában, 1 tanuló pedagógiai, 7 szak- 6 pedig elméleti líceumban, 2 tanuló általános iskolában folytatta tanulmányait.⁸ Nehézséget okozott a nagy létszámú 44 tanuló magába foglaló IX. osztály egy tanterembe való elhelyezése. Érdekesnek tartom megjegyezni, hogy a IX. osztályos tanulók 15 tantárgyat tanultak heti 34 órában, pénteken pedig egész nap, 6 órában ipari ismeret volt az órarendben. A következő tanévekre vonatkozó statisztikai adatokat az 1987-88-as tanévig a 3 legfontosabb iskolai iratok, azaz az iskolai évkönyv, az osztálynaplók és az iskolai anyakönyvek alapján sikerült összegyűjtenem és egyeztetnem, ugyanis a jelzett évtől az összefoglaló adatokat tartalmazó évkönyv kitöltetlen.⁹ Így az osztálynaplók maradtak a legfontosabb tájékoztatóim.

Az 1972-73-as tanévben jelenik meg az iskola történetében az első párhuzamos osztály az V. A. és B. beindításával. Az osztálylétszámok fokozatosan növekednek: I. - 33, II. - 31, III. - 21, IV. - 27, V. - A. és B. - 46, VI. - 24, VII. - 25, VIII. - 23, IX. - 32, X. - 26. Összesen: I-VIII.: 229, IX-X.: 58 és I-X.: 287. A 23 VIII. osztályt végzett tanulókból az osztályfőnök, Demeter Piroska, kimutatása szerint 8 tanuló elméleti, 3 szaklíceumi, 6 szakiskolai, 1 pedig tanonciskolai képzésben részesült.¹⁰ Ebben a tanévben nyertek végleges áthelyezést iskolánkba Sente Teréz és Mester Erzsébet, címzetes kihelyezést pedig Timbus Ioan Dimitru, aki jelentős sportsikereket ért el itteni pályafutása alatt. Betanító tanerők voltak az előző évben: Török Mihály földrajzot, Czellecz Mária oroszot, Werner Hugó magyart tanítottak.

Az 1973-74-es tanévben az iskola tanulóinak létszáma meghaladta az eddigi rekordot, melyek osztályonként így alakultak: I. A-B: 57, II. - 34, III. - 30, IV. - 24, V. - 34, VI. - A-B: 47, VII. - 21, VIII. - 24, IX. - 21, X. - 19. Összesen: 311. Ez a szám jelentette az eddigi új rekordot. Eggyel több párhuzamos osztály bővítette az iskola tanulóinak létszámát az I. A és B osztályok létesítésével. Újabb tanárok érkeztek az oktató-nevelő tevékenység végzésére: Csortán Márton történelmet és zenét, Werner Ildikó matematikát, Elekes Béla természetrajzot, Veér Aranka alkotmánytant és sok más tantárgyat tanított, míg Török Klára Antónia a VIII. osztályban földrajzot és Gub Jenő biológiát oktatott. Mivel a tanulók létszáma meghaladta a 300-at fizetett titkárnőt lehetett alkalmazni Kelemen Zsuzsa személyében. Érdekes adatot találtam az igazgatói feladatokra vonatkozóan, a tanév októbere és áprilisa közötti időszakban 24 tanerőnél 129 órát látogattam meg.¹¹

Az 1974-75-ös tanév tanulólétszámának látványos növekedését befolyásolta a 6 évvel ezelőtt megjelent terhesség megszakítását tiltó törvény. Bizonyíték erre, hogy ebben a tanévben három első osztály indult. Az I. A-B-C osztályokban 94 tanuló, a II. A-B-ben 59, a III-ban 33, a IV-ben 33, az V-ben 31, a VI-ban 34, a VII. A-B-ben 47, a VIII-ban 21 míg a IX. A-B-C-ben 89, a X-ben 15 tanuló tanult. A IX. és X. osztályt ettől a tanévtől I. és II. évnek nevezik. Figyelemre méltó, hogy az I. évben három osztály, A. B. C. indult fafeldolgozó, mechanika és építészeti szakokkal. Az I-X. osztályokban összesen 456 tanuló volt. Könnyű kiszámítani, hogy az iskola rendeltetése szerinti 8 tanteremben, 1 laboratóriumban és 1 műhelyben milyen nehéz volt betuszkolni a többszörösre nőtt létszámú osztályokat. Nem volt más megoldás, mint az V-VIII. osztályos tanulókat délutáni oktatásra áttenni. Valamelyest segített a nehézségek megoldásában az új iskolaműhely felépítése, amely az asztalos- és lakatosműhelyével 40 tanulót foglalkoztatott egy időben. Ebben a tanévben alakítottuk át az épületben lévő régi asztalosműhelyt tornateremmé. Az I. A. asztalosmesterséget oktató évfolyamban először jelenik meg az első román osztály 11 tanulóval, mely két évig, a II. évfolyam elvégzéséig működött iskolánkban. Az osztálylétszámok ilyen arányú növekedésével természetes volt a tanerők létszámának gyarapodása. Czellecz Mária és Bíró Pál az I. B. és C. osztályban tanítanak végzettségüknek megfelelően, Mátyás Endre matematikát tanít a VII. B-ben, László Irma ettől a tanévtől igazgatóként számtant tanít az V. osztályokban, Molnár Éva magyar szakos tanárnó címzetes tanerőként áthelyezést nyert, a rajzot Bocskay Vince szobrászművész, az orosz nyelvet pedig Kovács Eszter oktatja, míg az egyetlen román osztályban az állam nyelvét Bărbulescu Sanda, a franciát Horia Zoia, az ökológiát Radu Florescu, a technológiát Buda Teodor és Bica Mihail, a gyakorlatot Kósa István tanította. Az utóbbi tantárgy oktatására ebben a tanévben nyert végleges áthelyezést Kiss Károly asztalosmester.

Az 1975-76-os tanév statisztikájából kitűnik, hogy a párhuzamos osztályok száma először haladja meg, 6-4 arányban az egy rendbéli osztályokét. Íme, az osztálylétszámok: I. A-B: 75, II. A-B-C: 92, III. A-B: 58, IV. - 33, V. - 34, VI. - 34, VII. - 33, VIII. A-B: 46, IX. A-B: 73, X. A-B-C: 62. Összesen: 547. Tíz tanuló végezte el román nyelven és 132 magyar nyelven a fafeldolgozó és építészeti szakokra szakosított osztályokat. A technológiát és a szilárdságtant Filip Dionisie mérnök tanította. Új tanerők jelentek meg az iskolában. Domokos Ilona az I. B osztályt, Bodó Lajos a VI. osztályban matematikát, Gálfalvi Pál a VIII. osztályokban a gyakorlatot, az első évfolyamon Bodolai Gyöngyvér a franciát, míg Kovács Erzsébet a biológiát tanította.

Az 1977-78-as tanév volt az utolsó, amelyben egytől tízig minden osztály létezett. Változott a tanerők összetétele is. Fekete Erzsébet magyart, Kusztos Piroska zenét, Mester Ildikó franciát, míg Palkó Ilona és Kovács Gyula gyakorlatot tanítanak.

Az 1978-79-es tanévben nem indul kötelező IX. osztály, hat év múlva azonban újra megjelenik. Osztálylétszámok: I. A-B-C: 86, II. A-B: 61, III. A-B-C: 87, IV. A-B-C: 87, IV. A-B: 79, V. A-B-C: 96, VI. A-B: 56, VII. - 30, VIII. - 32, X. - 20. Összesen: 547. Három új tanerő kinevezésével bővült a tantestület. Az I. A osztályt az Ilyésmezőből áthelyezett Márton Anna, a gyakorlatot Gálfalvi Pál, a románt Fekete Edittel megosztott katedrával Klózer Ilona tanította. A tanév befejezésével megkezdődött az iskola újbóli 8 osztályos általánossá válása. A tanév megkezdése előtt a nyár folyamán elkészült saját erőforrásból a történelem-társadalomtudományi szaktanterem. Az egész nyári szabadságot igénybe vevő munkát Fekete Árpád Fekete Edit segítségével végezte. Az egyetemes és román történelmet felvonultató pannók beramázását és beüvegezését az ILEFOR vezetőjének, Nagy Ferencnek a segítségével végeztük.¹² A múlt tanévtől kezdődően az iskolai laboratórium hármas funkciót töltött be, kiegészülve a fizika-kémia jellege mellett biológia szerepkörrel.¹³ Érdekes emlékként maradt meg az iskola történetében az emberi szervezet, a teljes alakot megjelenítő makett, melyet a tanulók Gizinek kereszteltek.

Az 1979-80-as tanévben figyelemre méltó, hogy a IX. és X. osztályok létezése nélkül is nőtt a tanulók létszáma. A fenti két évfolyam hiánya pozitív hatással volt úgy az iskola tanulóinak fegyelmére, mint az oktató nevelő tevékenységre. Amikor 4 év múlva újra 10 osztályossá vált, iskolánk közösségében az öröm nem volt egyértelműen kirobbanó. Ebben a tanévben így alakultak az osztálylétszámok: I. A-B: 74, II. A-B-C: 87, III. A-B: 60, IV. A-B-C: 90, V. A-B: 84, VI. A-B-C: 95, VII. A-B: 56, VIII. - 28, I-VIII osztályban összesen 547 tanuló tanult 18 osztályban. A tanév elején érkezett iskolánkba Ferenczi Károly, aki a II. A. osztályt tanította.

Az 1980-81-es tanévben érte el iskolánk tanulóinak összlétszáma a harmadik rekordszámot, a 626-ot az I. A-B: 78, a II. A-B: 80, a III. A-B-C: 87, a IV. A-B: 58, az V. A-B-C: 92, a VI. A-B: 79, a VII. A-B-C: 97, a VIII. A-B: 55 tanuló tanult. Az osztályok profiljainak megfelelően az iskola asztalos műhelyét lakatos munkák végzésére alakítják, ahol egyszerre 40 tanulót lehetett foglalkoztatni. Ebben a tanévben a VIII. A és B. osztályokban a földrajzot Kuti Ilona tanította.

Az 1981-82-es tanévben az osztályok száma megegyezik az előző évvel, míg a tanulók létszáma 11-el kevesebb. Új tanerők érkeztek az iskolába. A zenét Nagy Ilona, a gyakorlatot Bereczki Márton, a földrajzot pedig a nyolcadik osztályokban Sigmirean Cornel tanította. A megyei pionír tanács utasítására végre kellett hajtani a párt és kormányhatározatot: tömbházak körüli zöldövezetben, az üzemek és vállalatok udvarain s a nevelő intézmények, ha más lehetőség nincs, a játszótéren zöldeket kellett termeszteni. Elekes Béla természetrajzszakos tanár és az iskola-igazgatónő, László Irma leleményességére vult, hogy területet kerestek az iskola-töszomszédságában és a „Kis Természetbarátok Köre” megalakításával valójában hasznos tevékenységet végeztek: amikor más ültette a paradicsompalántákat az ő

„kis kertészeinek” növényei már rég elvirágoztak. A fóliában saláta, paradicsom, karfiol, paprika, hagyma és uborka termett.

Az 1982-83-as tanévben az osztályok száma eggyel csökkent, ez azonban a tanulók létszámában nem különösen észrevehető. Egyelőre még a VII. osztály három betűvel A-B-C-vel jelzett. Osztálylétszámok: I. A-B: 79, II. A-B: 75, III. A-B: 77, IV. A-B: 77, V. A-B: 82, VI. - 41, VII. A-B-C: 92, VIII. A-B: 71. Összesen: 594. Ebben a tanévben a biológia szakterem külön válik.

Az 1983-84-es tanévben, iskolánkban újraindul a kötelező IX. osztály, szembevető azonban az, hogy bármilyen nagyok az osztálylétszámok az 1990-91-es tanévre megszűnnek a tripla, A-B-C-vel jelöltek, csak A-B-vel jelzett párhuzamos osztályok működnek. Az I. A-B: 81, II. A-B: 79, a III. A-B: 68, a IV. A-B: 77, V. A-B: 74, VI. A-B: 77, a VII. - 41, VIII. A-B: 94, a IX. - 36 tanuló tanult. Összlétszám I-IX. osztályban 627. A VII. osztály kivételével az I-VIII. osztályokban mindenik párhuzamos volt, pedig a 41 tanuló létszám két osztályra lett volna jogos.

Jegyzetek

1. Tanévnnyitó beszéd 1971. szeptember 15. Fekete Árpád iskolaigazgató.
2. Sófalvi Illyés Lajos Általános Iskola Irattára (továbbiakban: SILÁIL): *Cartea Școlii 1956-1987, Registru Matricol*, Volumele I-XVI.
3. Tanévnnyitó beszéd 1971. Szeptember 15. Fekete Árpád iskolaigazgató.
4. SILÁIL: *Cartea Școlii 1956-1987, Registru Matricol*, volumele I-XVI. Situația Cadrelor Didactice.
5. Uo.
6. SILÁIL: *Catalogul Clasei VIII. 1971-72.*
7. Tanévnnyitó beszéd 1971. Szeptember 15. Fekete Árpád iskolaigazgató. Látszik, hogy Csozoginak, az öreg suszternek a varrótú fontosabb munkaeszköz volt apennánál.
8. SILÁIL: *Catalogul Clasei VIII. 1971-72.*
9. A továbbiakban az osztálylétszámokra és a tanulókra vonatkozó statisztikai adatokat az Osztálynaplókából (1971-2011) és az Anyakönyvekből azonosítottam (1959-2012).
10. SILÁIL: *Catalogul Clasei VIII. 1972-73.*
11. SILÁIL: Igazgatói látogatási füzet 1973-74-es tanévből.
12. Fekete Árpád történelemtanár feljegyzései. A szerző birtokában.
13. SILÁIL: *Cartea Școlii 1978-79.*